

Pojam kršćanske filozofije shvaća pisac u smislu Gilsonovog staništa kao »historijsku stvarnost«, i to kao filozofiju, koja je izgrađivana od uvjerenih kršćana i koja razlikuje red vjere od reda znanja, te koja opravdava znanje naravnim sredstvima, ali tako da u kršćanskoj objavi ipak nalazi vrijednu (katkad čak nužnu) pomoć za razum. Kršćanska filozofija nije naprosto ponavljanje antikne filozofije, nego je njeno obnavljanje u smislu originalnog i živog procesa, kojim su se pozitivne vrijednosti stare filozofije asimilirale i formirale u novu specifičku cjelinu. Ona nije samo »apologetika«, kako neki prigovaraju, jer ma da su njeni glavni problemi višemanje upravljani prema nadnaravnoj objavi, ipak je apologetska tendenca samo njihovo naličje i njihovo naročito produblјivanje.

U pojedinostima, dakako, ima u ovoj knjizi još neizgladenosti, ali to ne umanjuje njenu vrijednost. Te neuglađenosti uvjetovane su velikim dijelom tim što ni monografska istraživanja još nisu dala svoju zadnju riječ u mnogim pitanjima. Na više mjesta trebalo je to jače doći do izražaja, da ne bi početnik kasnije doživio velika iznenađenja. Tako, na pr., u pitanju Anselmovog »ontološkog dokaza« za opstojnost Božju, a naročito u pogledu Skotove »koloracije« istog dokaza. Prigovor nije riješen tim da se tvrdi: »Der Nervus probationis im Beweis des Duns Scotus findet sich in dem Nachweise, dass Gott möglich ist, das heisst dass seine Idee keine willkürliche Fiktion unseres Verstandes und darum innerlich möglich ist: Ergo si potest esse quia non contradicit entitati... sequitur quod potest esse a se, et ita est a se« (536, vidi također 540). Za valjanost dokaza potrebno je pozitivno fundiranje te »nutarnje mogućnosti« u jednoj aktualnoj egzistenciji, a u tom slučaju radi se o posteriornom dokazu.

Knjiga izvrsno odgovara kao udžbenik za slušače filozofsko-bogoslovskih fakulteta i učilišta, jer sadrži baš toliko koliko je potrebno za opću solidnu orijentaciju po kršćanskoj filozofiji.

Dr. Vilim Keilbach.

Perk Johann S. S.: Deutsche Synopse der vier Evangelien, 12 bis 18 Tausend, Osnabrück 1937. 8°, 47* + 152.

Najmodernije je, izgleda, u posljednje vrijeme sinoptičko obrađivanje života Isusova prema svim četirim evanđeljima. Tako da se samim tekstovima, »neprekidnim navodima« govori riječima samih evanđelista. Jer tako najbolje dobije čitalac pravu i potpunu sliku Isusova života. Svaki je evanđelista već kod izbora i sređivanja bogatoga materijala iz života, djela i nauke Isusove uzeo po nešto prema cilju, koji si je postavio, a da nije tim štetovala povijesna vjernost. Kod harmonijske obradbe, paralelnoga prikaza ističu se jasno posebnosti pojedinih evanđelista, ali još jasnije i više odskače zajednička slika uzvišene Božanske pojave Isusove na zemlji, kako su je opisivali njegovi najbliži sljedbenici. Zato i nije nimalo začudno, što su mnogi pokušavali na taj način obrađivati život Isusov. Tako su radili i katolički biblicisti i protestantski. Od katoličkih su među najvažnijima: Ecker, *Das Neue Testament. Evangelienharmonie und Apostelgeschichte*, Trier 1915; Lohmann, *Das Le-*

ben unseres Herrn und Heilandes Jesus Christus nach den vier Evangelisten. Eine Evangelienharmonie, Paderborn 1921; Mayer, Evangelienharmonie in Karthothekform, Rettenberg i. Allgäu 1928; Vannutelli, Gli evangeli in sinossi, Roma 1931; Camerlynck, Synopsi Latina,⁴ Brugge 1932, i mnogi drugi.

Perk je izdao godine 1935. kod Schöningha u Paderbornu svoju: Synopsi Latina quattuor Evangeliorum secundum Vulgatam editionem. Na str. 3* (lat.) glede reda u tekstovima evanđelja veli: » . . . e Joannis evangelio Christi vitae publicae extrema desumere possumus lineamenta, quibus singula, quae a Luca narrantur, apte inseruntur. Atque Lucae enarratione cum Marci evangelio saepius consentiente Christi dicta et gesta ex tribus evangelistis ordine chronologico probabilissime coordinari possunt. Ab evangelista autem Matthaeo ordinem logicum praeferrere ordini chronologico haud infortitandum est« (Slično veli i Lohmann u svojoj latinskoj priredbi navedene harmonije Vita Domini nostri Jesu Christi, str. V—VIII). Istu stvar, samo drugim riječima, kaže Perk i u ovoj svojoj njemačkoj sinopsi, za koju posebno naglasuju, da je prva sinopsa evanđelja na njemačkom jeziku sa strane katolika (bila bi prva, kad se uzme sam naziv sinopsa u strogom smislu riječi. U širem smislu nije, što potvrđuju i gornji navodi). Ta je stvar izdana najprije u nakladi od 5000 primjeraka, zatim odmah u 7000 primjeraka, i sada napokon u 6000 primjeraka. Ali mogu odmah kazati, bez obzira na cilj, koji si je auktor postavio ovim izdanjem, da je latinska sinopsa bolja i da pomaže mnogo više dubljem razumijevanju evanđeoskoga teksta. Ali se može samu stvar s najviše uspjeha proučavati na temelju grčkoga teksta (Larfeld, Griechische Synopse der vier neutestamentlichen Evangelien, Tübingen 1911; Lagrange-Lavergne, Synopsi Evangelica, Paris 1926; Hück, Synopse der drei ersten Evangelien, Tübingen 1933, 8. Aufl.). Razlog je jednostavan, što je original grčki, a Vulgata prijevod, u komu se opaža već više ruku, a da i ne govorimo o daljnjim prijevodima.

Odmah od početka navodi Perk sama mjesta evanđelista, gdje se nalaze u sinopsi. Ovima slijede citacije iz Staroga Zavjeta kod pojedinih evanđelista. Ovi bi posljednji bolje stajali na svomu mjestu u samoj sinopsi, nego li ovdje u tabli, jer tamo dobivaju na svomu značenju, a ovdje su istrgnuti iz cijeline i shema sama zauzima prostor od punih šest stranica (Opća pojava pisaca, da se mnogoput traži voluminoznost). Slijedi vrlo lijep, jasan i kratak uvod u četiri evanđelja, gdje iznosi uobičajene karakteristike tih uvoda o piscu, vremenu, cilju i jeziku (Matej). Svoje tvrdnje dokumentira navodima iz djela najstarijih pisaca i svjedoka. Poslije Markova evanđelja govori o odnosu Mateja i Marka, ali ne unosi novih pogleda. Posebno (str. 22* i 23*) se bavi dijelovima iz Djetinstva Isusova kod Luke, pa o odnosu Luke prema Mateju. Iznosi poznate stvari o Ivanu, zatim o tekstu evanđelja uopće. Slijede table: ponavljanja poslovičnih izraza kod Mateja i Marka; opis Palestine; mjere, utezi, novac, računanje vremena. Pregled vremena u Novom Zavjetu: u jednomu stupcu biblijski događaji, a u paralelnom

židovsko-rimski. Pregled javnoga Isusovog djelovanja po sinopticima i Ivanu i posebno po Ivanu.

Lijep je i zanimljiv pregled blagdana po Ivanovu evanđelju. Pashe su za Perka stalne, gdje to Ivan direktno i izričito navodi: Iv. 2, 13; 6, 4; 11, 55. Dok veli Perk za Iv. 5, 1, da je tim označen jedan od židovskih blagdana i to ili blagdan pedesetnica = Pentekoste, ili Purim ili samo ponavljanje onoga iz Iv. 6, 4, dakle zbilja Pasha. U ovoj istoj shemi daje pregled o trajanju javnoga Isusova djelovanja: jednu, dvije ili tri godine. Za zadnje, kao kod sviju, uzima se svakako Iv. 5, 1 u značenju Pashe. Perk se osobno ne odlučuje ni za jednu od spomenutih hronologija. Smrt Isusovu dopušta, da se dogodila ili 30. ili 33. godine (str. 34*, 36*, 38*). Naravno, da bi se mogao, pače i morao odlučiti za jedno od mišljenja, koja postoje o trajanju javnoga Isusovoga djelovanja. Ali, izgleda, da bi htio ugoditi svim zastupnicima navedenih teorija ili pak je još sam u sumnjama. Ipak se čini, da mu je najvjerojatnije mišljenje o trim godinama, kad ipak u tekst postavlja do četiri Pashe, a u zagradama s upitnikom dopušta samo tri (Str. 36* i 37* piše: 3. (?), 4 (3 ?) Ostern). Manjak je i nije znak opreznosti, jer nije teško odlučiti se napose iza ovakova lijepog shematičnoga prikaza i proučavanja.

Nikakva razloga ne navodi, niti čim opravdava svoje držanje u pogledu datuma Isusove smrti. Ne će da se odluči i ne može između godina 30. i 33. Jedna ili druga godina moguća mu je jedino, ako se prihvati trogodišnje naučavanje Isusovo. Dočim, tko se odluči za jednogodišnje ili dvogodišnje, dopušta da se može prihvatiti jedino 30 godina (str. 38). Ništa jasno!

Glavni dio knjige je pregled evanđeoskih odlomaka, koje Perk navodi po naslovima, kako se već nalaze u sinopsi (str. 1 — 116). Red Ivanova evanđelja slijedi kao apsolutan. Po njemu mijenja red sadržaja drugih evanđelista, osobito Mateja. Nikako ne opravdava hronologijskoga reda svoga IV. odsjeka pod naslovom: Jesus in Jerusalem (brojevi 56, 57 i 58 na str. 18 i 19), kamo je uklopio pogl. 5. Ivanova evanđelja. Tim više, što je u shemi blagdana po Ivanovu evanđelju (str. 38) dopustio (naravno šutke i bez dokaza) mogućnost, da pred ovim poglavljem stoji 6. poglavlje, jer za Iv. 5, 1 veli doslovce u stupcu: *Zweijährige Lehrtätigkeit: »Es ist entweder das Purimfest oder das 6, 4 erwähnte Osterfest (6, 4: ἢν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα, ἢ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων).*

Zivot Isusov je podijelio na 16 odsjeka ili prema dobi — Kindheitsgeschichte Jesu — ili prema kraju Isusovoga djelovanja — Isus u Pereji, Galileji, Jerusalemu, — ili pak prema putovanjima, vremenu i blagdanima. I najkraćim su dijelovima postavljeni natpisi kao naslovi. Opisi, koji su vlastitosti pojedinih evanđelista, tiskani su na čitavoj širini stranice s umetnutim oznakama redaka u tekstu. Zajednički dijelovi dvojice ili trojice ili četvorice evanđelista nalaze se u paralelnim stupcima. Ovo posljednje nije baš pregledno, jer paralelna mjesta pojedinih evanđelista ne počinju uvijek u jednakoj visini stranice. Odsjeci nose brojeve od 1 do 327. Na kraju su dodana tumačenja pojedinih odsjeka (str. 117—139), gdje vrlo kratko i jasno ističe karakteristiku dotičnog odsjeka. Kao što je na početku (str. 3 u bilješci) protumačio riječi si-

nopsa, sinoptici, tako kasnije tumači riječi Isus, Krist Mesija i dr. Iza ovoga dijela, pače još bolje u njemu samomu među bilješkama, bolje bi stajali oni navodi iz Staroga Zavjeta i biblijska realia, koja je auktor postavio već prije u posebnu tablu. Držim, da je u ovakovom djelu suvišna naznaka perikopa nedjeljnih i blagdanskim evanđelja. Na koncu su knjige dodane dvije geografske karte: Palestine u bojama i Jeruzalema u crtežu. Ali karta Palestine je površno izrađena, s mnogo geografskih pogrešaka, napose udaljenosti i položaja pojedinih mjesta jer, što je još gore, daje mjerilo, koje odgovara mnogo većoj karti.

Jezik je lijep, lagan i gladak. Papir fin i svijetao, a tisak točan i bez pogrešaka.

D. Nikola Žuvić.

Vannutelli Primo, Schemi di lezioni su S. Paolo,² Roma 1937, str. 176.

Plodni biblijski pisac, svećenik Primo Vannutelli, koji se od početka svoga javnoga rada bavio pojedinim pitanjima iz Staroga i Novoga Zavjeta, bavi se zadnjih nekoliko godina isključivo Novim Zavjetom, koji obrađuje sistematski. Ovo je djelo izazvala prilika, kad je bio pozvan od središnjice Katoličke Akcije, da drži u Mondragone predavanje o Sv. Pavlu na studentskom tjednu Katoličke Akcije. Održao je predavanje: *San Paolo nella spiritualità dello studente*. Ovo predavanje postavlja sumarično na početku svoje knjige mjesto predgovora. Tu saznajemo, da je Pobožna udruga sv. Jeronima za širenje sv. evanđelja bila osnovana 27. travnja 1902. od trojice velikih muževa: Jakova della Chiesa, kasnijega pape Benedikta XV., barnabite P. Semeria i bibliciste po zanimanju P. Genocchija. Sv. Pismo se širi. Protestantско Biblijsko inozemno Društvo u Londonu raspacalo je samo kroz godinu 1937. oko milijun primjeraka. Treba čitati sv. Pismo i s katoličke strane, da se upozna »manna absconditum«. Ali nije dosta čitati. Treba razumjeti, dobiti svijetla, lucere, illuminare. I na koncu *ad inflammandum accendi — ardere*. Rezultat je: *Lucere et ardere perfectum est*, jer je to prema Gospodnjim riječima onaj ignis njegov, ljubav. Vannutelli daje 31 shemu iz svijui poslanica sv. Pavla sa zgodno izabranim naslovima. U zagradama upućuje na uvodna djela k sv. Pavlu od A. Coiazzi, *Le 14 lettere di S. Paolo*, koje je glavno, kao i na drugo djelo istoga auktora: *S. Paolo Apostolo cittadino Romano*. U svim shemama kratko navodi vrijeme i mjesto postanka dotične poslanice, kao i posebne perikope. Obrađuje nauk, gdje ima i vrlo lijepih i duhovitih egzegetskih zaključaka. Svršava praktičkim aplikacijama po riječima same perikope Pavlove poslanice.

Knjiga će vrlo dobro doći svim propovjednicima kao i vođama društava Katoličke Akcije, Bratovština, Društava Srca Isusova i Marijinih Kongregacija.

Dr. Nikola Žuvić.

Wikenhauser Dr. Alfred, Die Kirche als mystischer Leib Christi nach dem Apostel Paulus. Münster in Westfalen 1937,³ str. VIII+244.

Profesor Novoga Zavjeta na katoličkom bogoslovskom fakultetu sveučilišta u Freiburgu in Breisgau, od prije poznat biblijski pisac, obrađuje u ovom djelu isključivo na temelju sv. Pisma moderno pitanje o Crkvi kao mističkom tijelu Kristovu. Svoje zaključke iznosi lijepim